

Tract. X. Exam. IV.

miserum indignam trahationem rei sacrae, ut patet ex S. Th. art. 1. & 2. Dixi, si propriè sumatur. Nam in largiore acceptione, qui ludit communè bonum, quod est quoddam divinum, & sacram, aut qui ludit populum christianum, aut Principe Christianum, qui similitudinari dicunt res sacrae; populus quidem in quantum per sacramenta est sanctificatus; Princeps, in quantum est minister, & defensor rerum sacramentorum, ille, inquam, ludentes largè dicunt sacrilegii.

Resp. 2. Sacrifilegium est triplex, nimirum commissum in personam, ut est Clericus, vel Religiosus, vel Monialis, aut habens votum simplex casitatis. In rem, ut est res Deo, seu cultui divino dictata, ut Cælestes, Vester, Imagines, Reliquie, Sacramenta, &c. In locum, ut est Ecclesia, Coemeterium. Nam est violatio personæ sacrae, rei sacrae, vel loci sacri, quibus injuria infertur.

Declaratio ulterius: Ad primam sacrilegii speciem spectant, perccusio Clericorum, vel Religiosorum, Fornicatio Clericorum, vel Religiosorum; Violatio Monialium, aut alterius vinculo spirituali per Baptismum, vel Confirmationem conjugij. De quibus actuum est supra Tract. 5. Exam. 2. n. 37. Item pertrahatio Ecclesiasticum ad tribunal secularium, & exactione vestigialium ab iisdem facta per potestatem scilicet.

Ad secundam speciem spectantia 5. gradus habent. In primo gradu sunt Sacramenta, quorum præcipuum est Eucharistia, in qua cum Christus sit, non in forma propria visibili, sed in forma cibi, & potus, irreverentia ejus non ad primam, sed ad secundam speciem pertinet, ut est, indigna ejus administratio, vel sumptu; ejus irrisio, concutatio, proiecacio, &c. In 2. gradu est irreverens tractatio sacramorum vasorum, etiam corporalium, v. g. potare ex calice consecrato. Huc etiam reducitur indigoña tractatio verborum S. Scripturae; ea enim sunt sacra, & representant suum Autorem, &c. sive fia impugnando, siue sensum eorum pervertendo, sive eis abutendo ad discursus profanos, maximè ad turpia, & obscenaria. Est secundum sacrilegium.

Ad tertiam speciem spectant quacunque committantur contra sanctitudinem, aut reverentiam loci sacri, ut effractio, vel incendium ejus, vel altaris, effusio sanguinis, vel seminis in ea sepiulture infidelis, vel excommunicati nominativi, & publice denuntiati; violenta extractio persona gaudens immunitate. Huc etiam spectat furturn in loco sacro, sive rei sacrae, sive profanae, saltem intuvi asyli in eo positæ. Unde in c. Quidam 17. q. 4. sumariæ sic habetur, esse sacrilegium, auferre sacram de sacra, Non sacram de sacro; sacram de non sacro. Item huc pertinent mortuature, deambulationes, rixæ, confabulations, quæ in templo fiant cum gravi, excessu, ut officium divinum inde notabiliter perturbetur mortalia esse posunt. De Nundinis in Coemeterio, attendenda est loci consuetudo.

Nos. Si crimen sit tali quo Ecclesia polluitur, si nimis sit publicum Ecclesia indiget nova benedictione simpliciter. Sacerdotis si Ecclesia non sit consecrata, ut notat Corradus; si vero sit consecrata, ad Episcopum spectat.

Ex quo sequitur, fornicationem, ac pollutionem occultam in Ecclesia, aut Coemeterio faciam, uia & tactus impudicos in Ecclesia cum pollutione periculoso habitos, esse sacrilegia, & circumstantiam loci necessario, in confessione explicandam. Verba tamen, & aspectus impudici in Ecclesia non inducunt rationem sacrilegi, nec mortalia sint.

Resp. 3. Sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale; in individuo potest esse veniale, si nimirum occulit in Ecclesia, aut Coemeterio factam, uia & tactus impudicos in Ecclesia cum pollutione periculoso habitos, esse sacrilegia, & circumstantiam loci necessario, in confessione explicandam. Verba tamen, & aspectus impudici in Ecclesia non inducunt rationem sacrilegi, nec mortalia sint.

Ex dñis colligitur 1. nomine Loci sacri intelligi Ecclesiam consecratam, vel benedicat, Coemeterium & Oratorium auctoritate Episcopali constituta; & ad divinum cultum deputata; & ad libitum ad usum profanorum non converribilia. Secus est de Monasteriis, dormitoris cubiculis Sacerdotum, vel Religiosorum; hæc

EXAMEN V.

De Laude Dei, seu assumptione divini nominis per Orationem, & Laudem.

Quæst. 91. per 2. art.

Ubi agendum de Horis Canonicis, & celebratione festorum.

QUÆRER. I. Horæ Canonicae quid, & quo sunt, quo Jure instituta, quo tempore, loco, ordi-

De Horis Canonicis.

dine, ac situ corporis persolvenda?

LXVI. Resp. 1. Horæ Canonicae sunt quedam laudes & preces ab Ecclesia instituta, ad Deum singulis diebus, certis, & statutis horæ, laudandum. Ex quo poterit, cur dicantur horæ, nimirum, quia certis diei horæ correspondent: quas etiam (ut dicetur R. 2.) mysteriose circa Passionem Domini representant. Dicuntur autem Canonicae, tum quia per sacros Canones sunt instituta; tum etiam, quia certam & determinatam ab Ecclesia habent Regulam, Canon enim græce, latine idem est ac Regula.

Resp. 2. Septem sunt horæ Canonicae, nec plures, nec pauciores. Preterea non est hora, sed commemoratione Sanctorum. Est contra quosdam Canonicas, ponentes octo, eo quod Matutinum distinguunt à Laudibus. Sed communis Ecclesie usus statuit septem. Et sunt 1. Matutinum & Laudes, 2. Prima, 3. Tertia, 4. Sexta, 5. Nonna, 6. Vespera, 7. Completorium: Et hoc ad representanda septem principia Passions Christi mysteria his versibus contenta:

Hæc sunt septennis properi que psalmus horis. Matutina ligat Christum, qui crimina solvit.

Prima reperit spumas: dat causam Tertia mortis. Sexta cruci fit: latus ejus Nonna bipartit. Vespera depositi: tumulo Completa reponit.

Hic septennarius numerus conformis est Psal. 118. Septies in die laudem dicti tibi.

Matutinum ergo & Laudes, cum terminantur eadem Oratione, seu Collecta, sunt una hora. Quidam sit de antiqua consuetudine ea separandi, quia non probat esse distinctas horas, ut patet ex allegato communis Ecclesie sensu.

Resp. Horæ Canonicae non sunt de jure divino, sed Ecclesiastico.

Ratio: Quia jure divino nullum tale præceptum inventitur.

Nec obstat, quod hora Canonicae vocentur Officium divinum. Hoc enim nomen habent, non à causa instituente, sed à causa materiali & finali, quia nimirum divinas laudes continent, & ad Deum laudandum diriguntur.

Resp. 4. Quod concernit tempus, Horæ Canonicae à principio sunt instituta, ut Matutinum & Laudes recitarentur media nocte. Prima, orto Sole. Tertia nona diei. Sexta, circa duodecimam. Nonna circa horam tertiam pomeridianam. Vespera, inclinante die. Completorium, sub initium noctis. Nunc autem diversarum Ecclesiarum diverse sunt consuetudines. Quae sunt servandas, & quidem multo strictius quad Chorum, seu publicum Officii Divini resolutionem servanda sunt statuta tempora, quia ex eorum mutatione faciliter oritur scandalum, & impedire populi devotio.

Dixi, quod Chorum: Quia communis est sententia quod ille, qui privatin horas recitat, quacunque die hora sive ante, sive post prandium horas recitet, non peccet mortaliter, dummodum eas absoluit spatio unius diei artificialis, id est, à vespera unius diei, usque ad medium noctis sequentis diei, ita tamen ut in vespera diei precedenter non plus dicat, quam Matutinum & Laudes. Peccatum tamen veniale sat grave committit, qui sine causa Matutinum, vel Primam dicet post meridiem, vel manu Vespertas, aut Completorium.

LXXVII. Quid judicas de eo, qui Vespre prædente orat Matutinum, & sequenti mane Laudes?

Dico, Probabilis mihi videri, si haber rationabilem causam præveniendi, v. g. studi gratia, quod nec venialiter peccet.

Ratio: Tum quia hora dicuntur etiam tunc intra unum diem Ecclesiasticum, seu artificiali. Tum etiam, quia hæc separatio fuit olim frequentissima & de facto non datur ultra novam lex, aut contraria consuetudo id prohibens sub peccato, præseruat si adit causa. Tum tandem, quia hæc eadem oratione terminantur, habet tamen distinctum modum initiandi. In eo tamen casu ante Laudes debet præmitti Pater Noster, &c.

& Matutinæ pridie terminari cum Oratione.

Oppono: Ergo idem dici posset de dimidia parte Matutini.

Ad hoc dico posse quidem hoc speculative defendi & probari à paritate confessionis longe per noctem interrupta, sed in praxi non ita probatur, cum talis separatio (quod tamet aliqui negant) non fuerit unquam in uso, sicut est de confessionibus; nec habent diversum modum initiandi sicut Laudes à Matutinæ diversum habent. Aliud est si intra eundem diem naturalem separantur partes Matutini, quæ separatio culpam veniale non excedit.

Resp. 5. Locus pro horis in communis, ac solemniter dicendi, proprius est Ecclesia, que ad hoc est constructa, ut si sit Cathedralis, Collegiata, Regularis. Privatum Horæ Canonicae possunt dici in quovis honesto loco modo debita attentione non impeditur, nisi impeditur in frequenti hominum concurso, clamoribus, jocis, &c. ubi quis pericolo non satisfaciendi se exponit. Vitandus ergo est locus indecens, in quo non esset decens locum honorato viro; quia non videtur adhiberi debita reverentia rei sacrae.

Resp. 6. Ordino servandus est in lectio horarum, ut posterior priori non præmitatur, v. g. Prima Matutini. Quod tamen si in lectio privata sine scandalo, & contemptu fiat, solum est veniale, quia non est contra substantiam horarum, & deformitas, ac irreverentia, quæ fit, est levis. Immo fit sine omni culpa, si fiat ex rationabilis causa.

Ex quo sequitur, eum qui ad Chorum serè venit, posse cum aliis prosequi coepit horam, & postea repetere partem neglegit, sicut melius faciat repetere totum. Idem est de eo qui sub hora ex Choro vocatur ad Confessionale, vel ad infirmum, & postea redit ad aliam horam, priore nondum persoluta.

Resp. 7. Hora copta non est interrupienda. Si tamen interrupcio non sit nimis longa, probabilitus est, non esse nisi peccatum veniale, sicut fiat sine rationabilis causa.

Ratio 1. partis: Indecorum est, quod quis, cum Regi terrestri loqui incipiens, in medio sermonem abruptum, & a homini plebejo loquatur, etiam cum animo redeundi ad prius negotium cum Rege ceptum. Ergo à fortiori ita est respectu Regis Regum.

Ratio 2. partis: Si interpolatio s' modica, irreverentia non est gravis, & consistit moralis unitas divini officii. Ergo.

Resp. 8. In publica horarum canonicularum personatione servanda sub peccato sunt ceremonia statuta. Quia per eum negligitatem Deo denegatur debita reverentia. Ad privatam vero persolutionem sufficit eam fieri stando, sedendo, ambulando, genuflexendo; prout occasio fert, & devotione dicat. Potest tamen in ea facile committi peccatum irreverentia, vel scandali per immodestum, ac indecentem corporis statutum.

QUÆRER. II. Estne mortale omittere unicam horam etiam parvam, aut notabilem partem? Et quæ illa?

LXXVIII. Resp. 1. Certum est, quod voluntarie, & sine justa causa omittens unicam horam, est parvam, v. g. Primam, vel Completorium; vel prius Vesperas Paschales in Sabbatho sancto, peccatum mortaliter.

Ratio: Quævis hora etiam parva judicio prudenter omittitur, & notabilis pars totius Officii. Item numerus horarum est in præcepto. Et ita de minima etiam hora doctissimum ac prudenterissimos Viros censisse, docet noster Donatus.

Ratio 2. Probabiliter & tuus est idem asserere de parte notabilis unius horæ; hæc non sit tam grave peccatum.

Ratio: Licet enim illa non sit notabilis pars totius Officii, benē tamen unius horæ, quæ prouide graviter mutatur, quia licet præceptum Ecclesiæ de horis sit unum, nequit tamen negari, quin cadat super singulas horas integrè dicendas.

Hec intelliguntur etiam de privata horarum recitatione, si enim de publica loquamur, nimirum de Choro, althuc gravius peccatum foret, quod vel maximum imputandum illis, quibus Chori cura incumbit.

Resp. 3. Tertia pars ut plurimum quidem est notabilis pars obligans ad mortale, si vero totum sit valde magnum, etiam pars minor teria, est notabilis. Ut qui debet 300 Imperiales, non solum graviter peccat si non solvat 100, sed etiam si neget 30. Dies festus habet 24 horas, utquicunque eo laborando serviliter peccet mortaliter, non es opus quod labore oculo horis; quaesit ies tertia pars, sed sufficit longe minus tempus ut pote infra, n. 105. Resp. 3. Hinc tutius & probabilius potest docet Donatus, gravitatem materie desumendam esse ex eo, quod sit magna in se considerata dignitate ejus, & deformitate respectu totius, secundum prudentiam humanam. Unde in Matutino cum Laudibus omnes Nocturnus est tantum quarto pars, & tamen eius omissione censetur materia gravis: est contra in hora Tertia, vel Sexta hymnus cum primo psalmo est tercia pars, & tamen non censetur materia gravis comparativa ad finem, ait ille, citans Paulum. & Sylvestrum.

Ratio: Quia ita videtur censere debere prudens iudicium.

CASUS PRIMUS.

Thomas Presbyter ab amicis ad eamnam invitatus, & ad bibendum plus solito coactus, in ebrietatem incidit, ob quam Vespertas, & Completorium illius diei non recitat, altero die manè surgens, & in se reversus, atque divini officii omissioni recordatoris ad Confessionem accedens, solum accusat se de ebrietate peccato, de omissione Vespertas, & completorium nullam facit mentionem.

Queritur an talis ebrios non recitans officium divinum aliud distinctum ab ebrietate peccatum committit ita ut utrumque fuerit necesse Confessori aprirendi?

Negant parti faverit: Primo: Qui nullus ad impossibile tenetur, & id non faciens id, quod prestare non potest, non dicunt peccare per omissionem. Arg. leg. Impostribulum, ff. de Reg. iur. & cap. Nemo ad impot. ead. tit. I. 6.

Secundo: quia etsi deliquerit, privando se per ebrietatem usi rationis, que tamen per accidentem, & immediatae in talis ebrio fixa, non ei imputatur ad culparum, ut colligitur ex textu & glossa, 24. q. 5. de c. Occidendi, & in cap. Licit, de Test. Tum quia ebrios, quod usum rationis, durante ebrietate, sequitur furioso sua culpa furente, huius autem talis Officii divini omissione non imputatur ad peccatum, cap. Si quis insaniens, 15. q. 1. ff. de Admin. test. I. ult. in fine. Deinde si iste aliquem deformaret, non esset in foro exteriori, & interiori irregularis, juxta Gloss. in Clement. i. de Homicidi. Card. in dict. Clement. q. 6.

Tertio: quia defectus Breviaril contingens ex propria culpa efficit, ut non sit culpabile non recitare divinum officium, ita ut quamvis mortiferè peccet, non procurando sibi Breviarium, non autem peccat mortaliter omitendo interim divinum officium, & ideo satis est huius in confessione dicere, quod per tot dies caruerit Breviarium, ergo videtur, quod multo magis defectus iudicij adveniens etiam ex culpabili ebrietate excusat omissionem divini officii.

Quarto: quia bonitas & malitia actus exterioris pendet ab actu interiori, & ideo cum ebrios nec cognoscunt vel divini officii omissionem, non potest hac esse illi culpabilis.

Confirmatur ex facto Loth, qui in ebrietatem incidens, ab incestu cum filiabus suis commissio excusatur a S. Th. 2. 2. q. 150. art. 2.

Affirmatram partem tenuerit alii. Probatur. Primo quia aliquid potest esse voluntarium, vel secundum se (quando scilicet voluntas directe fertur in ip-

sum) vel secundum suam causam, ut quando voluntas fertur in causam, at non in effectum: ut in eo qui voluntarie inebriatur, ex hoc enim subsequens, quod per ebrietatem committit, imputatur illi quasi voluntarium, ut ait S. Th. 1. 2. q. 87. art. 7. Cum ergo hoc omissione divini officii fuerit in ebrietate voluntaria, mortifera erit ac confienda.

Secundo: Quia S. Th. I. cit. docet, voluntarium indirecte illud est, quod voluntas potius prohibere, sed non prohibuit, & sic quando passio, quo totaliter auferit usum rationis, fuit a principio volita ut in iis qui per amorem, iram, aut ebrietatem insaniunt, imputatur actus subsequens pravus ad peccatum, quia est voluntarium in sua causa.

Confirmatur. Quia is, qui dat causam peccati, claram est, quod peccet; eo quod voluntarii possunt impedimentum adimplendi precepta, & se exponit periculo peccandi, unde D. Th. 2. 2. q. 79. ait de ebrio, quod ebriatio non est omissione, sed causa omissionis, & quod omissione postmodum suo tempore imputatur ad culparum, propter voluntatem praecedentem.

Praterter, si quis sagittam emitit in hominem, quem cupit occidere, non solum emissio sagittae est peccatum, verum etiam ipsa occisio, & tamen emissio sagittae non est amplius revocabilis; ita à simili, quamvis ebrios non habeat facultatem revocandis se a peccatis ebrietatem subsequentibus, quia tamen hanc facultatem habuit in sua causa, id est percutit, vel divinum officium omittit, imputatur ad culparum.

Inter eas extrebas opiniones media secunda est, nam ebrio ex sua culpa imputari quocunquam in ebrietate commissum peccatum, cum fuit ab eo pravissimum, id est, aut fuit ab eo præcogitatum, aut debuit præcogitari: ut quia expertus est inclinations sua tanto magis in peccata prona, quanto magis bibit, vel quia jam alia in ebrietatem alienus a se, vel propè incidit in peccatum, vel ita est cum ebrietate coniunctum, ut soleat sapere ab ebrios committit; tum enim sunt duo peccata de necessitate contenta; quorum unum est ebrietas, alterum illud subsequens in sua specie. Nam etsi absolute loquuntur sine rationis usi nequeat quis de novo peccare, ille tamen qui prius habens usum rationis præviderit, quod si privat rationis usi, actum aliquam culpabi lem de novo commitit, & hoc ita præcogitans privat se per vinum, seu amorem, vel iram iudicij usi, jam vult nunc, pro tunc, id est, in ipsa privatione mentis, tamquam in causa incurre illud subsequens delictum, teneturque prouide confiteri, non solum ut circumstantia ebrietatis, sed ut crimen per se distinctum, quod probant rationes pro secunda opinione.

Quod si peccatum ab ebrio perpetratum non fuit prævissimum, neque prævideri humano modo potuit, ut in quod neque inclinatio ipsa per vinum sit præmior, neque consuevit ipse, aut ebrietate, aut alia passione iudicium alienante, in illud prolabi, tunc non tenetur illud confiteri, tamquam crimen ab ebrietate distinctum. Et ratio est. Quia cum iste ebrietatis effectus non fuerit aliquo modo intentus, neque prævissus, non habet speciem propriam peccati, & quamvis ebrios per propriam culparum, qui volunt se iudicij usi privare, posuerit seipsum in statu causandi istud subsequens peccatum, id contingit omnino per accidentem, cum talis effectus neque habeat ex parte sui connectionem necessarias moraliter, & ut plurimum solitam cum ebrietate neque ex parte intentionis, quæ nihil tale præviderat, aut excoigitaverat, ac prouide non dicuntur tales effectus voliti in causa, ut qui sunt raro contingentes, & non pravisi, nec solidi ab ipso ebrio, vel ab aliis in ebrietatem cadentibus fieri, & ita ebrietas est volita absolute & in se, ac adeo culpabilis; sed non est volita in ordine ad effectus sequentes, & ut causa illorum, & ideo non imputatur ebrio ut peccata ab ebrietate diversa,

& hoc probant rationes pro parte negativa allata.

Alius casus propositum ex his sumitur responsio, quod cum Thomas in expertus forte sit ebrietatem, & hac prima vice in eam inciditerit, nihilique cogitaverit de periculo sequenti omissionis divini officii, ut quia post prandium ad medium usque noctem hora intererant sufficiens, tum ad dormendum, & decotionem vini faciendum, tum ad divini officii persolutio nem. Nec ut plurimum ebrios solent tanto tempore esse alieni a se, quin superius aliquod spatium sufficiens ad divinum officium recitandum, non peccavit tunc mortaliter divinum officium non dicendo, sed tantum in ebrietatem consentiendo. Tum enim ebrietate fuit absoluente volita, non ut causa dictæ omissionis, quia nec preventa, nec prævenire debuit.

Sed si tali hora Thomas in ebrietatem incidit, at probabiliter credi possit divinum officium, quod ab eo erat die illo persolvendum, requiri tempore debito, quod est infra diem viginti quatuor horarum, à media nocte, usque ad aliam medium noctem recitari eo, quod residuum temporis vix sufficiat ad dormitionem, & decotionem vini, nec ebrios soleant isti brevi in seipso redire, & mentis compotes fieri, tunc eo casu ut divinum officium omisso, fuit culpa mortifera ab ebrietate distincta; sicutque duo species peccata, quorum utrumque est per se in confessione explicandum, ut patet ex dictis; tunc enim divinarum horarum omissione computatur inter ea, quae sunt, vel esse debent prævisa, & dicuntur actu interiore volita in ipsa ebrietate ut in sua causa, & actu exteriori fuit incursa transacto tempore ad persolvendum persistente illo in ebrietate. Hac ex Cajet. 2. 2. quer. 150. art. 4.

Ex dictis facile conciliabilis ambas opiniones, quæ intra se diverse videntur. Qui enim dicunt ebrios durante mentis alienatione non peccare de novo, eo quod implicationem quandam contineat aliquid esse cognitum, & deliberare volutum, ab eo qui lumine rationis est privatus. Resp. hoc esse verum, quando illum novum peccatum nullo modo fuit prævisum, nec prævideri potuit, quod nullum penitus cum ebrietate habeat moralem conjunctionem: Tunc enim nec in se, nec in causa est volutum, fuit enim ebrietas actus absoluto; sed non ut causans tales effectus ab ea extrinsecos.

Qui autem assurunt omnia peccata ab ebrio facta eidem imputari, & esse confitenda ut distincta ab ebrietate, & in hac voluti, eo quod alienatio mentis voluntaria non excusat subsequenti sceleri, dicunt id veritatem habere de peccatis solitis fieri ab ebrios hac enim vel sicut excoigitata, vel excoigitari ante debuerunt, & quamvis ille qui rationis non est compesus nequeat de novo peccare per voluntatem, que tunc fit indeliberata, potest tamen ex antiqua voluntate, quia volunt ebrietate, de novo peccare experiendo malos effectus illam comitantes, ut declaratum est.

Recompensare Vespertas, & Completorium alio die, non resarcit peccatum omissionis præterit, quia recitatio divini officii est obligatio annexa diei, que transit transacta die, nec potest in alio reparari. Cap. Sicut. de Sponsal.

LXIX. Quid sentis de obligatione persolvendi ea, que Episcopus ordinans injungit Ordinandis?

Dico: Sive ad maiores, sive ad minores Ordines promoti non obligantur sub mortali ea persolvere, nisi forte constituto. Dieceses gravem obligationem induxisset. Hinc injungit videntur non ex rigido præcepto, sed ex sola decencia & honestate; cui tamen merito parendum est.

Ratio: Quia non appetat, quod Episcopus ordinans habeat ius, vel intentionem imponendi tam gravem non conscientiae.

Not. Quando in Pontificali statuatur, u Episcopus ordinans Subdiaconis, &c. injungat nocturnum tali diei, debet Episcopus diem determinare, & ex primere; si non determinet, intelligendum est de

Nocturno, vel uno ex tribus Nocturnis currenti diei.

QUÆRÆ III. Dominicani tenueruntur sub mortali orare Officium Beate Virginis, dum dicitur juxta ipsorum Statuta certis diebus in Choro, cum ipsi privatum extra Chorum horas recitanti? Idem quaro de Officio defunctorum, tum ad divini officii persolutio nem. Nec ut plurimum ebrios solent tanto tempore esse alieni a se, quin superius aliquod spatium sufficiens ad divinum officium recitandum, non peccavit tunc mortaliter divinum officium non dicendo, sed tantum in ebrietatem consentiendo. Item de Psalmis Gradualibus in Sabato, dum agitur de Beata Virgine?

LXX. resp. r. De Officio B. V. etsi antehac nostri DD. ipsim inter se fuerint divisi, defacto tamen ego non amplius dubito de obligatione sub mortalibus ut certam assero propter auuthoritatem Capituli nostri Generalis Roma die 4. Junii 1656, celebrati, in quo Declaratione 34. sic dicitur: Declaramus ex communione ac potiori Religiosis senatu (quicquid fortasse paucis ballenis ea in re liberabit adhibitare) omnes Ordinarii nostri Clericos professos teneri simpliciter ad recitandum Officium Beate Virginis illis diebus, quibus in Choro recitatur. Ubi N. B. ly simpliciter; Quæ vocula indubie plus significat quam pœnam, & quam culpan veniale, de qua DD. inter se non disputant; Quia Statuta nostra obligant sub pena, & de culpa salem venti ipsi Adversari se accusant. Ergo significat culpam mortalem, & obligationem ad hoc officium æquæ, ac ad alias horas. Unde Sylvester docet, quod communis consuetudo (que cum Ordine nostro copr. Officium B. V. computet inter horas Huic sententia varia Argumenta opponi possent, sed adprobabilita probabilitas, & praxis ea annulat.

Resp. 2. Probabilius est idem sentire de Officio defunctorum, consentientibus etiam illis, qui oppositum tenuerunt de Officio Beate Virginis.

Ratio: Quia de illo in nostris Statutis dist. 1. de Officio Ecclesie cap. 1. habetur præceptum non sollempniter in Choro, sed de obligatione extra Chorum.

Not. Officium defunctorum ab illis, qui ad illud per septimanam tenuerunt, posset per dies ejus dividiri ut uno die dicant unum, vel duos Nocturnos, altero alterum Nocturnum vel Laudes, &c. quia obligatio illud recitandi stat pro tota hebdomada; & in iutori, ut probabilitas sententia tempus obligationis completer unitus media nocte Sabbati. Nam dies Dominica non ad præteritam, sed tota ad sequentem septimanam spectat. Quod clarè probatur ex numero feriarum Dies enim Lunæ vocatur feria secunda: Sed feria secunda præsupponit primam. Ergo.

Hinc illud, medium participat aliquid de utroque extremo: in quo aliqui adversari se fundant, nihil probat; Tum quia Dominica non est proprie media sed initium sequentis septimanæ: Tum etiam, quia, quicquidcumque participet, non participat vim transferendi obligations ab uno die in alium, quia alias estem satatisfaceret, qui horas hujus diei differret, usque post medianam noctem, & tunc oraret: quia non potest dici media inter utrumque diem.

Resp. 3. De Psalmis Gradualibus probabilius videtur, non esse obligationem sub mortalibus.

Ratio: Tum quia integræ apud nos semper dicuntur extra Chorum, nimirum in dormitorio. Tum quia Statuta nullum de hoc ponunt præceptum. Tum tandem, quia de hoc nulla in Statutis, nec in aliquo Capitulo est declaratio.

Dico: Issa Rubrice clarè exprimit, quod fratres extra Chorum ad hoc non teneantur.

QUÆRÆ IV. Quinam, & quo, ac quotupli titulo tenuerunt dicere Horas Canonicas?

LXXI. Resp. 1. Ex triplici titulo, etiam seorsim sumpto, oritur obligatio recitandi Horas Canonicas. 1. Ex titulo Beneficii. 2. Ordinis sacri. 3. Professionis religiosæ. Prout magis explicabitur in sequentibus.

Resp. 2. In tertijs ac probabiliti sententia Beneficii.

secutus, licet sit in Minoribus, teneatur dicere Horas Canonicas, etiam privatum, seu extra Chorum sive Ecclesiam, & quidem sub mortali, & ex justitia, ita, ut scienter omittens teneatur in conscientia restituere fructus pro rata, etiam ante Iudicis sententiam, etiamsi tantum semel illas omittat voluntariamente.

*Ratio: Stipendum propter actionem aliquam cum ad ministro datum, obligat eam ex pacto justitia: Sed Ecclesia Clerico dat Beneficium propter Officium, ut dicit solet, & ut stipendum. Ergo ad Officium tenetur ex justitia: Sed Officium Clerici prater alias actiones comprehendit recitationem horarum, & Ecclesia intendit determinate obligare ad illam. Ergo, *missa prob.* Ex antiqua consuetudine, que sic semper fuit intellecta, & declarata ab Ecclesia in *Concilium Lateritium*, sub *Leone X. sess. 9.* ubi dicitur: *quod habens beneficium, si non recitavit horas post sex menses ab oblatione beneficij, privetur illo, quia beneficium datur propter officium; ubi per ly officium clare intelliguntur horae, ut patet. Unde dici solet: Datum ob causam, causa non secuta jure repetitur.* Et notent hoc Confessarius.*

Opponit: Confessarius cum Clerico horas omittente non debet se gerere velut cum latrone, qui omnino absoltus, teneatur restituere, sed sicut cum ministro aliquis Principis, qui, licet interdum ab officio suo deficiat, non ideo cogendus est partem stipendi restituere.

Ad hoc R. esse differentiam inter ministrum Principis, & Beneficiarium, quod alii non exigunt quotidianum servitium, sicut ab hoc quotidianum Officium ad lucrando fructus, & stipendum.

*Confessarius ergo cum tali Clerico non debet agere ut cum ministro Principis, sed ut cum conducebat ad laborandum in vinea, qui si uno, vel medio die non labore, stipendum vel ejus partem amittit, ac restituere tenetur. Unde *S. Pius V.* statuit, *quod tales pro rata omissionis fructus non faciant suos. Estque verum, licet sit beneficium simplex.**

LXXII. Quid hoc est pro rata?

Explicio: Qui omisit matutinas, teneatur restituere medianam partem fructuum illius diei. Qui solam Primam, sextam partem fructuum. Qui omnes unius diei horas omisit, nihil lucratur, sed omnes diei fructus restituere tenetur. Idem proportionabiliter dicendum, si omittat notabiliter partem hora.

Quibus debet restituere?

Dico: Fabricis Ecclesiarum, ubi beneficia sunt sita, vel pauperibus.

*Notandum hic est, hanc sententiam ad *Alexandro VII.* esse damnatam, Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quacumque elemosynas, quas anteò Beneficiarius de fructibus sui beneficiorum fecerit.*

Quid si Beneficium sit valde tenuerit?

Dico: In probabiliori, & tunc sententia non excusat ad dicendis horis.

Ratio: Quia Jura indistincte omni beneficio omnis horarum imponunt, & Beneficiatus sciens beneficium esse annexum tali omni, sponte illi se subjecit.

*Ecclesiasticae hanc sententiam ad *Alexandro VII.* esse damnatam, Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quacumque elemosynas, quas anteò Beneficiarius de fructibus sui beneficiorum fecerit.*

Quid si Beneficium sit valde tenuerit?

Dico: In probabiliori, & tunc sententia non excusat ad dicendis horis.

Ratio: Quia Jura indistincte omni beneficio omnis horarum imponunt, & Beneficiatus sciens beneficium esse annexum tali omni, sponte illi se subjecit.

*Ecclesiasticae hanc sententiam ad *Alexandro VII.* esse damnatam, Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quacumque elemosynas, quas anteò Beneficiarius de fructibus sui beneficiorum fecerit.*

Quid si Beneficium sit valde tenuerit?

Dico: In probabiliori, & tunc sententia non excusat ad dicendis horis.

Ratio: Ex datis fundamentis clarè patere, quod fructus non faciat suos, adéoque eum pro rata teneri restituere, nisi forte sibi ipsi ut vere pauperi (si talis

sit) applicet cum consilio Confessarii.

LXXXIII. Quid si Beneficiatus nihil percipiat.

Dico: Si absque sua culpa nihil percipiat, nec percepturus sit per modum compensationis, non tenetur interim ad horas titulo Beneficij. Quia non habet Beneficium secundum omnem effectum, nisi sit talis causus, circa quem aliter ferat Ecclesiae consuetudo. Si vero fructus hujus anni percepturus sit alio anno cum aliis, tenetur, ut auctor.

Quid si Beneficium est quidem collatum, sed non dum in possessione?

Dico: Præfice probabilitus videtur, solum Beneficium titulum sine possessione non sufficere, ut quis obligetur ad horas, nisi ipse Beneficiatus sit causa dilatæ possessionis, aut fructus postea sint compensandi vel aliter habeat consuetudo Ecclesiae illius.

Ratio: Ante pacificam possessionem non censetur quis plenè & perfectè Beneficium consecutus.

Quomodo intelligis, quod ante dixisti de primis sex mensibus?

*Dico: Sensus est: Beneficiatus possidens Beneficium, & in primis sex mensibus omittens horas graviter quidem peccat, sed non tenetur restituere. Obligatio ergo restitutiendi incipit post sex menses numeridos aucto de Beneficii. Ita patet ex *Bulla Leonis X.* & *Pii V.* *Excede*, si fundationi inserta sit obligatio orandi etiam primis sex mensibus.*

*Quid sentis de novis Canoniciis, quibus iuxta Germaniam consuetudinem (non obstante *Bulla Pii V.* eam reprobante, sed non recepta), mandante, ut saltem deinceps dimidia fructuum pars primo, aut altero anno redditus subtraheantur, ut Senioribus ad honestiore sustentationem acrecentur?*

Dico: Si sit immemorialis, & cum approbatione Summi Pontificis legitime introducta consuetudo, ut primis annis horas non recitent, non tenentur. Si vero non sit, tamen & probabilitus est eos teneri.

Ratio: Etsi tunc careant fructibus, postea tamen accipiunt ubiores: quod autem distinxit non auferatur. Et hoc maximè in iis locis, ubi post mortem habent annum gratie, ut vocant, quo adhuc percipiunt, vel pro funeralibus, vel pro debitis solvendis, vel percipiunt consanguinei: Si autem nihil accipiunt ex eo, quod resignant, vel moriantur, priusquam accipiunt, per accidens est.

C A S U S S E C U N D U S.

Philippos Cathedralis Ecclesiae Canonicus, quamvis in Choro semper præsens, raro tamen cum aliis Officium divinum canit, sed vel privatis ibidem intra seipsum illud recitat, nulla proferen verbis, vel cantu. Chorus adest, aut postea illud recitat, dicens aliorum consuetudini se conformare, ac etiam veteri, ne alia voce e suo loco canendo, seu recitando, alios perturbet.

Quarum: An satisfaciat ad lucrando quotidianas distributiones, recitare privatum horas anteò, vel postea in domo, vel Ecclesia, & solim præsentialiter adesse in Choro absque hoc, quod cum aliis ibidem cantet, aut reciteat.

Resp. Nequaquam sufficere, sed necesse esse, ut

cum aliis in Choro, & alibi, ubi illæ distributiones lucrificant, decantet, recitando, psallendo, vel cantando cum aliis.

*Tum: Quia distributiones non dant orbis id solum, quod dicuntur, vel cantantur quomodocumque horas, sed sicut dicuntur vel canuntur cum aliis in Choro, vel altera parte Ecclesie, ubi & quemadmodum statutum est. Et *Conec. Trid. sess. 24. de Reform. cap. 1.* art. 2. apertissimè id statuit, loquens de Canoniciis, & Dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus institutis, in hac verba: *Omnes per se divina, & non per substitutorum compellantibus obire officia, atque in choro ad psallendum instituto, hymni, & canticos Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare.**

Secundo: Quia, ut ait Cajet. in lib. 17. Respons.

resp.

resp. 8. non satisfacit præcepto dicendi horas ad lucrandum distributiones quotidianas Canonicus, & Prelatus qui est in choro, & partem dimidiam, & pro Missis in solemnitatibus dicendi, & aliis facientibus, quæ canonorum officio sunt annexa, & ideo solum eam partem, qua horis in choro cum aliis dicendi correspondet, restituere tenentur; ita ut si trecentos aureos de redditibus habeat quis ex canonicatu, & per unum annum in choro cum aliis non recitatis, non obligatur nisi ad centum aureos restituendos, cum reliqui videantur Canonico dari pro honore sua praesentia ipsum chorum, & pro Missis, & pro multis convenientibus ac processionibus, quibus interest.

*Tum: Quia motus proprius *S. Pii V.* cum sit pennis, non videtur intelligendus, nisi de parte fructuum, quæ in beneficio correspontet recitationi distributionum horarum; non autem illa, quam Parochi habent ex administratione Sacramentorum, Missis dicendis, &c.*

C A S U S T E R T I U S.

*B*Onifacius habens pingue beneficium Ecclesiasticum, cum horas canonicas semper recitat raro tamen cum attentione, & devotione, non modo quia actiones exterioribus induendi, ac lavandi corporis, lectiones conficiendi, vestes excutendi, &c. occupatur, sed etiam quia si hac quandoque non faciat, mentem tamen ad exteriora negotia intus divagari advertenter permittit, adeò quod ab uno anno, quo officium divinum recitat est obligatus, vix semel attente, & devotè illud dixerit, & hac omnia in confessione nunc explicat.

Queritur, an peccaverit mortaliter, & ad resistutionem obligandus sit, non minus ac si nullatenus divinum officium dixerit.

*Negativum tuentur aliqui hac ratione: Tum, quia adimplente præcepto non exigit communiter, ut per eam perveniat implens in finem, in quem precipientem intendit inducere, cum aliud sit, quod precipit, aliis finis, in quem precipitatur: ut docet *S. Th. 1. 2. q. 100. art. 9. & 2. 2. q. 44. art. 4. ad 1. jam autem id quod precipit clericis, seu beneficiario est recitare horas canonicas; attentio autem, & devotio habent se ut modus præcepti, & tamquam finis proximus, ubi quem fit recitare.**

*Secundo: Quia in c. *Dolentes, Extrav. de Celebre, Misericordia, ubi dicitur: distincte: præcipimus in virtute sancte obedientie, ut divinum officium, nostrum partem, & diuinum quantum eis deserit Deus studiose celebret pariter & devotè, &c. Colligitur aperte rem præceptum esse solū, ut dicatur totum officium diuinum, catena vero conditiones esse de consilio: & hoc est quod statim declarat texus ille in his verbis:**

Quantum Deus deserit &c. quasi dicat attentionem, & devotionem, in præcepto non ponimus, sed gratia Dei, secundum quod ipse dare voluerit, duximus relinquentum.

*Tertio: Quia devotio secundum *S. Th. 2. 2. q. 82. art. 1.* est voluntas prompta submitendi se Deo, quæ promptitudine addita voluntate actuali nihil aliud esse videtur, quam intentio, & fervor ejus: jam autem ad catena omnia illa præcepta adimplenda sufficit sola voluntas agendi id, quod juvetur, quamvis non sit fervens; Unde jejunans voluntarie satisfaciat præceptio jejunandi, eti cum fervore non jejunet, neque Christus aliud præcepit, *Matth. 19. quam: si vis ad vitam ingredi, seruo mandata, nulla mentione devotionis, seu fervoris facta.**

*Quarto: Quia hoc præceptum recitandi horas canonicas est de jure humano positivo, & ideo non se extendit, nisi ad ea, que sub humano iudicio carente possunt; quia sunt quæ per actus exteriorum exercitentur, non autem ea quæ in sola mente consistunt; solus enim *Deus intuetur cor, homines autem ea que patentes, ut dicitur I. reg. 6.* Et tractat *D. Th. 1. 2. q. 100. art. 9.* Jam vero attentionem, & devotionem sunt in-*

terio-

terioris mentis actus, & ideo qui evagatur interius quamvis scienter, non transgreditur propter hoc mandatum Ecclesiasticum de dicendo officio divino.

Confirmatur ex gloss. in c. Gravi, de Celeb. Miss. super verb. fructum laborum, ubi dicit Archidiaconus, quod satis est labii servire in divinis horis, licet cor diversat ad alia.

Quod autem non tenetur talis; concessu etiam quod abeute attentione, peccet mortaliter, ad restituitionem.

Probatur primo. Quia Conc. Later. innovatum, & declaratum per Extrav. S. Pii V. statuit, ut qui cumque habens beneficium Ecclesiasticum, cum cura, aut sine cura, si post sex mensas, quam illud obtinuerit, divinum officium, legitime cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis divini officii, & temporis non faciat, sed eam tamquam iniustę perceptos in fabricam ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Cum ergo hæc lex solim loquatur de non recitantibus, & nihil determinat de male dicentibus, viderit ad hos non deberi extendi, cum sit penialis, & consequenter non amplianda extra proprium casum, c. de Pan. dist. 1. leg. Si interpret. ff. de Paris.

Secundu. Quia cum non videatur tantum peccare male recitans, quantum nullatenus recitans, cum iste faciat totaliter contra legem, ille vero adimplat saltem acutum legis, quamvis non qualificatum, id non sunt pari poena multat, nec eadem Canonis dispositio debet ex æquo illos comprehendere.

Tertiu. Quia Presbyteri, cui datur eleemosyna pro dicenda Missa, si illam dicat in peccato mortali, non tenetur eleemosynam restituere, tenetur tamen, si nullo modo dicere: Quare à simili videatur quod cum beneficium detur propter officium, qui hoc recitat, quamvis ob defectum attentionis, & devotionis peccet, non erit obnoxius restitutio.

Contraria tamen sententia quod utramque partem verior est, ac amplectenda. Est D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 13. Cajet. ibi & aliorum.

Prima pars probatur primo. Quia orare est actus virtutis, non cuiuscumque, sed religiosus, & ideo necessario omnino est, ut fiat, quando & ubi, & quomodo oportet: Hæc enim circumstantie in virtutis actu requiruntur: jam autem nullus modus est virtuti orationis magis intimus quam attentione. Nam tres orationes effectus scilicet mereri, impetrare, satisfacere requirunt necessariò propositum attendendi, & vancandi Deo.

Confirmatur. Quia aliud virtuosus fieri nequit absque deliberatione, & sine aliqua intentione, alias non esset humanus, sed brutalis, & ideo oratio præfici debet ex intentione eam dicendi.

Secundu. Quia Concilium generale in cap. Dolentes, de Celeb. Miss. expressè præcipit attentionem cum ait: Distributi præcipimus in virtute obediencia, ut divinum officium nocturnum pariter, & diurnum quatenus eis nempe Clericos Deus dederit, studiosus celebrent patrem & devotè. Jam autem illa verba, distributi præcipimus in virtute obediencia, indicant aperte hoc præceptum obligare transgressores ad culpam mortalem, & quod illud non solum feratur super actum ipsum quod substantiam integrè dicendi divinum officium, sed etiam super modum attente devoteque orandi, colligunt manifestè ex eo, quod non erat dubitatio tam in illo Concilio de ipsa recitatione integræ divini Officii, cum jam in Ecclesia hoc longa consuetudine fuerit rectum; sed controversia versabatur in modo recitandi, qui quasi in præcepis libet ob clericorum negligentiam, & indeventionem, & hunc malo volunti Concilium illo decreto providere; & ne quis arbitratetur voluisse Concilium obligare ad summam, & viribus nostris ferre impariem attentionem subjunxit, quantum Deus eis dederit, hoc est sufficere illata attentionem, & devotionem, quam morali adhibita diligenter placuerit Deo nobis conferre.

Tertiu. Quia illi qui non attendendo ad id quod dicitur, Principe allocuitur, aut magnatem, irreverentiam, & offensam illi gravem facit: multò magis, qui alloquuntur Deum ipsum, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium, si non attendat ad id quod dicit eum offendit, iuxta illud Jarem. 25. Maledictus homo qui facit Dei opus negligenter.

Quarto. Qui oratio infecta malitia, aut defectu debite bonitatis est mala, nihilque prodest, alias si prodesset, tunc unum, & idem opus esset bonum, & malum diversi respectibus, quod esse impossibile docet D. Thom. 2. Sim. dist. 40. q. 1. art. 4. Jam autem illa oratio, quae caret attentione, & devotione est deficiens à debita bonitate, ut satis patet ex illo Malach. 1. Si offeras cacum animal ad immolandum non malum est? Offer illud Duci tuo si placuerit ei, aut si suscepisti faciem tuam. Quasi dicat, quod veluti offerens hæc cœcum magnati errat; ita offerens Deo orationem carementem attentione, & devotione.

Confirmatur. Quia hoc S. Scriptura videtur appetiri significare, & omnes Sancti affirmant. Nam Joan. 4. dicitur: Spiritus est Deus, & qui eos adorant, eum in spiritu & veritate oportet adorare. Jam autem qui sunt attentione, & devotione orat, non dicetur orare in spiritu secundum illud exprobatorium Iudei Matth. 15. Populus hic labitur me honorat, cor autem eorum longe a me. Et Paulus Ephes. 1. Cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino. Quia verba explicans D. Hieron. inquit: Audiant hi, quibus in Ecclesia est psallendi officium, Deo non voce, sed corde cantandum. Et 1. Cor. 14. Si oram lingua, mens mea si non fructus est. Ubi S. Aug. ait: Quis prodest strigis laborum, si mutum est cor? Et S. Bern. serm. 13. super Cantico, inquit: immolantes hostias latus jungimus verbis sensum, sensu affectum, affectu exultationem, exultatione gravitatem, gravitati humiliatem, & humiliati libertatem. Ergo &c.

Quodam posteriori parte, nempe teneri ad recitationem ex proprio modo, ac si nullatenus oraret.

Probatur primo. Quia iste sic recitans, cum non agat, quod Ecclesia præcipit, ut supra probatum ita transgreditur præceptum Ecclesie de recitando divinum Officio, ac si non recitaret, ac proinde idem est judicandum de illo ac de non recitante, quia paratio paruus partis, cap. Duidam, de Elec. leg. Illud, ff. ad leg. Aquila.

Secundu. Quia non dicetur recitasse ille, qui sic recitat, ut ab onere recitandi per talen recitationem non liberat. Arg. c. Dolentes, de Celeb. Missar. Jam autem, qui absque attentione & devotione recitat, non satisfacit præcepto de recitando, ac proinde tenetur intra eumdem dieu iterum recitare. Arg. c. de Jurice.

Tertiu. Quia constituto quæcumque penalium extendit tunc de uno casu ad alium, quando in illo subest eadem ratio, & includuntur ac continetur sub significatione salem larga verborum constitutionis penalium, cum ergo ille, qui sic male recitat, includatur sub significatione salem latu, hujus verbis non recitare, ut in quo subest eadem ratio tum peccati, tum obligationis repetendi, quæ in non recitante, factendum est necessario includi in Legi penalium dispensatione.

Confirmatur. Quia male recitans magis peccat quam nullatenus recitans, eo quod iste, qui male recitat, delinquit commissione, & omissione: commissione quidem, quoniam facit actum male recitationis; omissione autem quia habetur, ac si non recitasset. Non recitans vero delinquit solum omissione, omitendo scilicet actum recitationis: & ideo si poena restitutoris imponitur ob causam non recitandi, multo magis comprehendit male recitantem, cum enim illa penitentia sit iuria communis, & imposita ob utilitatem publicam; ideo potest, & debet extendi à non recitante ad male recitantem.

Denuo. Quia quando aliquis actus requiritur cum aliqua qualitate non sufficit, quod fiat sine illa;

ut

ut multis exemplis ostendunt: Jurisperiti in c. Licet causam, de Probat. Cum ergo ius Canonicum in cap. Dolentes, de Celeb. Missar. requirat, ut orationem comitemt attentione, & devoutio, sequitur non sufficere horas Canonicas dicere, absque tali qualitate, & per consequens sic dictas haberi ac nullatenus dictas cui enim præcipit facere aliquid cum certa qualitate, non satisfacit præcepto, absque illa. Glossa in cap. Notificasti 33. quest. 3.

Pro majori hijs responsionis evidentiis est adver-

tendum, triplicem esse orationis attentionem. Prima

est illa, qua considerantur verba sola: ne in ipsi pro-

ferendis erroretur. Secunda, qui attendit ad significatio-

nem, & sensum verborum, & haec est praestan-

toria prima. Tertia, qui attendit ad id, quod ora-

tur, & ad ipsam orationis finem, qui est Deus, &

haec est melior cateteris. Et sicut ad hoc, ut satisfac-

ciet quis præcepto recitandi divinum Officium, satis

est habere à principio propositum actuale, vel habi-

tuale attendendi, una trium attentionum, predicta-

rum orationi, usque ad finem, licet postea in prose-

quendo, & continuando per humanam fragilitatem

aut diabolus suggestionem, & infestationem; vel ex

malo habitu in alias res inclinante, desinet illi vel

alii ejus parti etiam notabiliter ullo modo attendere:

ita qui horas Canonicas recitat absque proposito ac-

tuali, vel virtuali attendendi aliqua trium attentionum,

mortaliter peccat, & præcepto, quo Ecclesia jubet recitare, non satisfacit, ut supra col-

legimus ex D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 6.

Dicitur autem propositum actuale, quoties quis

expressè proponit, & vult attendere, ac revera at-

tendit una illarum trium attentionum; propositum

virtuale dicitur, quoties facit aliquid, ad quod nece-

sari sequitur velle attendere, ut cum quis aut capi-

Breviarium cum proposito expressè satisfaciendi suæ obli-

gationi, ut recitandi, ut debet, aut dicendi hor-

as Canonicas, secundum quod præceptum Ecclesie, aut

saltem tali animo deliberato capit Breviarium, ut si

desperat interrogatur, vere responderet, se id face-

re ad recitandum, vel satisfaciendum suæ obli-

gationi, aut debito.

Hoc autem propositum attendendi actuale, vel

virtuale, quamvis requiratur, & sufficiat à principio

orationis, id tamen sic intelligendum est, ut postea

non intervenient aliud propositum actualiter, vel

virtualiter illi contrarium.

Actuale sive expressum pro-

positum non attendendi habet, qui vere proponit non

attendere aliqua dictum trium attentionum, & hoc

raro, aut numquam contingit: virtuale seu tacitum pro-

positum non attendendi habet is, qui tota cogitatio se

occupat in rebus ab oratione extraneis, & advertit se

de his cogitare, ac per hujusmodi cogitationis alienari

prosbras ab omni attentione orationis, & omnis hec

sciens, & considerans non procurat animus suum ab illis

revocare; aut qui animo deliberato se occupat actioni-

bus exterioribus, quibus repugnare omni attentioni oran-

ti, attenta saltem habilitate, & sollicitudine illius, qui

ita se occupando orat: illa vero actio corporalis repug-

nat omni attentioni, & impedit præceptum recitandi,

qua non est compatibilis cum aliqua dictum attentioni-

um, considerato ingenio, & habilitate ejusdem

hominis qui orat.

Unde colligunt cum Cajet. 2. 2. quest. 73. art. 13.

non peccare saltem mortiferè recitantes horas Canoni-

cas, dum se induant, calcent, manus aut faciem la-

vant, pennas ad scribendum aptant, domum verrunt,

& aliud simile, quid faciunt, quod attentionibus præ-

fatis omnibus non contrarietur. Nam de Monachis

Egyptiis, quod occupati exercitio exterioribus ora-

bant, & recitabant, testatur Joannes Cassianus lib.

2. c. 14. Canon. not. orat. Et in Missali Romano pre-

scribuntur Sacerdotibus preces dicendæ, cum se sacrif

ciunt vestibus induunt, & exstant, ut habetur in Pontificale de Episcopis.

Per hoc tamen non negatur, tale posse esse aliqui-

us hominis ingenium, tam debilem etiam iudicium vim,

tam accelerati quoque hujusmodi exteriores actus, &

tan velhementer hominem occupantes, ut vix cum il-

lis possit aliqua attentione ad divinum officium haberit;

in quo casu poccaret mortaliter, nec ita recitando sa-

tiesdæ prudens Confessarii iudicio relinquendum erit id

regulandum & definendum, cuius munus est perpen-

dere, tam natura operis exterioris, quam modum, &

habilitatem agendi, ut colligitur ex S. Anton. 2. part.

Art. 9. c. 3. §. 4.

Advertat deinde Confessarius, quod, eti recitans divinum officium in peccato mortali, & excommunicatiōne immo qui recitat mala, & pessima intentione etiam simoniaca satisfaci obligatiōne de dicendo horas, qui tamē recitat absque attentione, & devotione, nequam satisfaci. Ratio hujus discriminis est, quia das eius præcepti recitandi horis non obligat ad recitandas eas meritorie, aut virtuose, sed bene obligat ad recitandam attitudo, & devozione: is autem cui præcipit agere quidam cum aliqua qualitate, non satisfacit præcepto agendo sine illa, ut inquit Glossa. solemnis, & c. Licet causa, de Probat.

Notandum est tandem, quod eti in omni oratio-

ne tam obligatoria, quam voluntaria requiratur atten-

tionem, attamen in voluntaria, & que ad devotionem

solum fit, defectus attentionis est veniale, & ideo

non tenetur sub novo peccato eadem repetere; sed

in obligatoria est peccatum mortale, nec per eam sati-

ficari sunt obligacioni, sed necessari est ut iterum re-

petat. Et ratio diversitatis in hoc consistit: Tum quia

voluntarie, & ex sola devotione orans sicut non obli-

gatur ex præcepto, ita nec obligatur ad

qualitatem tali præcepti injunctam, quæ est studiosæ,

& attente orate: quia non entis non sunt qualitates

leg. Si servum, §. 1. ff. de Action. empt. Quamvis

jam quod orat, teneatur bene orare ex illo genera-

re præcepto, quo faciens aliquem actum obligatur ad il-

lum bene, & debite faciendum, alias male facit. At

vero qui orat ex obligacione, hoc est oratione divini

officii sibi præcepta, qui eodem præcepto, quod ad

recitandum divinum officium articulat, illi etiam in-

jungitur attentio ad tale officium divinum, proprie-

ter recitandi illud absque attentione, ut colligitur

ex Clem. 1. de Celeb. Miss. & in Extrav. c. 1. de Vi-

ta, & honest. Cler.

Tum quia illud generale præceptum, quo faciens

aliquid obligatur ad faciendum illud cum debitis omni-

bus circumstantiis ad bonitatem ejus requisitis, est

præceptum commune, obligans ex sui natura ad cul-

lam substantiam attitum; alias omnis defectuosus,

& malus esset mortalitatis, quod asservare esset hæreticum,

ut declarat Cajet. 2. 2. quest. 3. art. 6.

clesia præcipit in virtute S. obediencie officium diuinum, & nocturnum recitari studiose, & attente.

Ad secundum dicitur, quod non solum res præcepta si officium diuinum, immo est etiam attentione, ad eum, quod super utrumque conjunctum ferunt præceptum, illa autem verba, quantum Deus dederit non diminuunt obligationem, sed solum innuunt exacissimam non requiri attentionem, sed eam sufficere, quam cum Dei auxilio poterit quis adhibere.

Ad tertium patet ex dictis responsio, quod devo-
tio, seu fervor non exigunt ab observantiam aliorum
præceptorum, quia in illis non præcipiunt actus cum
tali qualitate, sed in recitatione divini officii præcipi-
tur recitatio, non quomodolibet, sed devota; ita
quod actus cadens sub præcepto est totum hoc, nem-
pè recitare devote.

Ad quartum dicitur, quod licet ius positivum
humanum non se extendat directe, & immediate ad
actus interiores, cum hoc sit proprium juris divini,
mediata tamen, & ex consequenti potest se exten-
dere prout jubendo, & probando actus exteriorum præ-
cipiunt etiam, & vetatur, id quod ad interiorum de
necessitate requirit ad exequendum actus exteriorum
præceptos: sicut dum Ecclesia præcipit annum con-
fessionem, consequenter tenetur recognitio, & rememorationem peccatorum internamque eorum con-
tritionem: ita in praesenti Ecclesia non præcipit directe, & solitariè attentionem, sed ut coniunctam recitacio-
ni horarum canoniarum. Cajet, in Summa, verb. Ha-
varum, &c. aliis plures.

Ad Confirmationem resp. *Glossam* hallucinatam
fuisse, vel intelligendam esse de continuatione horarum
divinarum, non autem de initio: ita quod dum-
modo à principio fuerit attentione, si postea mens diver-
tit ad alia; non ex proposito, & consulto, sed ex
negligentia, & inconsideratione, non est peccatum,
ut supra explicatum.

LXXVII. *Habentia de Beneficiato simplici in sacris*
non constituta.

Resp. 3. *Habentia sacram Ordinem sine Beneficio*
sub mortali tenetur dicere Horas Canonicas, ita die-
tant consuetudo Ecclesie obtinens vim Legis.

Ratio est, quia utitur *S. Thom.* quodlib. 6. art. 8.
Nam sacris initiatis ex vi sue consecrationis speciali-
ter sunt dicati divino cultui, cuius principialis pars
est Officium diuinum, seu Horae Canonicae.

Resp. 4. *Habentia Beneficiato curatum, omittendo*
horas non solum mortaliter peccat, sed etiam tenetur
ad restitutionem fructuum pro rata: Verum Capella-
ni, seu Parochorum Cooperatores licet peccent, res-
tituere tamen non tenetur.

Ratio prima pars est eadem, que pro R. 2.
Ubi etiam patet de beneficio simplici.

Ratio secunda pars. Quia dicti Capellani (com-
muniter saltu) sum salarium non accipiunt ex Be-
neficio Ecclesiastico, sed ob personale servitium, &
parochiales functiones.

LXXV. *Eiusmodi modo rata omissionis horarum*
accipienda de Parocho ac de Beneficiato simplici?

Dico: Non est. Nam cum in ponibilius, & odio-
sissimis interpretatio sit facienda, & equitas rigori juris præferenda, si Lex ex aequo, & bono (sal-
va ratione recti sermonis) interpretationem recipere
possit; ideo prædicti probabilis videtur, quod ly omnes
fructus, dum in Bullis dicitur esse ab omniante horas
restituendos intelligantur in Parochis (immo, & alii
Beneficiarii, quibus incumbit onus Missas dicendi
vel similia agendi) cum restrictione ad fructus Bre-
viario correspondentes, non vero correspondentes
alii, oneribus parochialibus, ut sunt concionari, Sa-
cramenta administrare, &c. *Ratio ergo* pro Parochio
facienda est arbitrio boni Viri, dividendo v. g. reddi-
tus in tres partes, quarum due correspondente labo-
ribus parochialibus; tercias horas: ut, si quotidie ha-
beat 3, florent, pro toto Breviario semel omisso res-
tituendis. Quæ ob curas rei domesticæ for-
san facile impetraretur.

Resp.

LXXVI. *Qui ex dispensatione Papæ habet duo*
Beneficia compatibilia, tenetur bis orare horas?

Dico: Prædictè probabilius est, satisficeri unica re-
citatione.

Ratio: Tum quia unico actu possunt impleri duo
præcepta, ut patet ex precedentibus in eo, qui orat
horas sub Missa præcepta; Vel ex voto jejunat in die,
quo etiam ex præcepto tenetur, & in Religioso orante
quod ex obligatione Professionis, & sacri Ordini-
nis. *Tum* quia non censetur esse alia mens Papæ dis-
pensantis.

Oppono: Per unicam Missam non potest quis sa-
tisfacere pro duplice stipendio, etiam in inadequato.

Ergo similiter.

N. conseq. *Nam stipendium pro Sacerdotio cele-
brante est Lege, vel consuetudine taxatum, quo ma-
jus ex justitia exigere Sacerdos non potest. Si sit par-
vum, vel minus justo, & sponte acceptavit, imputa-
bit sibi, quia sciens, & volens contrachrum init. De
quo alibi.*

LXXVII. *Resp.* 5. *Religiosi profesi habentes Choru-*
sus tenentur sub mortali recitare Horas Canonicas,
etiam privatim. Est certum.

Resp. 6. *Radii hujus obligationis non est, quia*
Religiosi vivunt ex foundationibus, & elemosynis,
& eo pacto, ut horas orent, à fideliis aluntur.

Ratio: Quia hæc ratio tangit omnes Religiones,
adquæ omnes tenentur ad horas, quod tamen non es-
tis. Nec illa radix est Professio, & institutio, qua-
ut pro se, & tota Ecclesia orent, ad Chori sequelam
sunt vocati.

Ratio: Quia ex hoc sequeretur, quod privatim
non tenentur ad horas, quia illi obligationi satisfe-
ret per Communiam in Choro congregatam, etsi
aliqui essent absentes. Sicut dum aliqua Religio insti-
tuitur ad prædicandum, & militandum, non tenetur
in particulari prædicare, aut militare.

Probabilis ergo est, quod radix illius obligatio-
nis sub immortali consuetudo ex ipsa præfinitione
præi legi obtinens, & à summis Pontificibus ut
obligatoria declarata. *Nam S. Pius V.* in reformatio-
ne Breviarium Romani jubet, ut juxta ejus ritum omnes
etiam Religionis tenentur orare, nisi qui à ducentis
annis ex approbata institutione alium ritum haberunt.
Et pro ordine nostro Clem. VIII. jussit; ut omnes
juxta Breviariorum reformatum tam in Choro, quam
extra teneantur orare.

QUÆRO V. *Religiosi ad seculum ejeci. 2. Ad*
tritemi damnat. 3. Extra Claustrum degentes. 4. Ad
matrimonium dispensati. 5. Noviti. 6. Conversi, seu
Laici. 7. Monitis, tenentur ad horas?

LXXVIII. *Resp.* ad omnia quod mihi probabilius
videtur. 1. ad 1. affirmativa.

Ratio: Quia Religiosi ejeci manent substantiali-
ter Religioni, nec eorum Professio extinguitur. Ergo
sicut tenentur servare vota essentialia, ita & horas reci-
rare: alitatem ex sua iniuncte reportarent commu-
& allegationem.

Exceptio est, si Professio omnino extinguitur,
ut sit in aliquibus ejeciis è Societate.

Resp. 2. *Dammati ad tritemes, licet ob labores*
pliernaque excusatentur, si tamen habeant tempus, &
Breviarium, recitare tenentur id quod possunt, ob
rationem datum.

Resp. 3. *Idem est de degentibus ex dispensatione*
extra Claustrum.

Resp. 4. *Loquendo de Religioso dispensato ad*
Matrimonium (dato, & non concessio, id fieri posse)
vel manu simul Religiosi, & sic manet obligatus
ad horas: si non manet, obligatur. Quia sublati
*principali tolluntur, & accessoria. Quod si talis ha-
beret Ordinem sacram, manerer ex vi illius obligatus*
*nisi præter priorem adhuc specialem quod hoc habe-
ret dispensationem. Quæ ob curas rei domesticæ for-
san facile impetraretur.*

Resp.

Resp. 5. *Noviti non tententur sub peccato ad Ho-*
ras Canonicas, nisi sint in sacris, vel beneficiati, sed
obligatio incipit cum Professione. Nihilominus nostra
constitutions de nostris dicunt dist. 1. cap. 1. lit. D.
*quod Novitiis pro elemosynis loco officii debeat dire-
cere aliquas Orationes pro satisfactione.*

Resp. 6. *Conversi nostri non tenentur ad Horas*
Canonicas.

Ratio: Quia Ordinem non profitentur, ut vacent
Choro, sed operibus manualibus, ut in sudore vultus
sui vescantur pars suo, & sint servitores clericorum
Monasteri. Si tamen Religious Conversus fuerit Cleri-
cus, teneretur. *E contra* si Religious Clericus fuerit
Conversus obdigaretur, nisi esset in sacris.

Oppono: *Nostra Statuta Conversis prescrivent*
pro horis Canonicas certas orationes, Pater, & Ave.
Quid de his censes?

Ad hoc R. Non prescribit sub præcepto, sed ex
Statuto Regule, unde tenentur ad eas, non ut ad ho-
ras Canonicas, sed sicut ad alia nostra Statuta, que ex
vi Regule non obligant sub culpa. Quod in Ordine
meo indubitatum est, ait noster *Donatus*. De quo
vide *Constit. loc. cit.* Idem est de Monialibus Con-
versis.

LXXIX. *Resp.* 7. *Moniales solemniter professæ*
Choro deputatas in tutiore, & probabilitate sententia,
sub mortali tenentur ad horas Canonicas etiam extra
*Chorum. Opposita sententia nostro *Donato* videtur*
care probabilitate. Non dicam, ait, temeraria contra
communem, scandalosa, & saluti animalium odiosa.

Ratio est eadem quæ de viris Professis ad Chorum
deputatis, *nimirum* radix hujus obligationis est immor-
talis universalis consuetudo, obtinens vim Legis
ex ipsa præi Monialium professorum, si Horas omittant,
sub mortali in confessione se accusant; & autoritate Sedis Apost. firmata. *Ergo.* Unde *Clem. Gravi*, de Celebr. Missar. supponens obligationem
divini Officii sub mortali, absolute loquuntur de Re-
gularibus, sub quorum nomine etiam venimus Mo-
nialibus.

Oppono: *Consuetudo accessoria ad Regulam non*
*potest obligare plus, quam Regula ipsa: Sed con-
suetudo recitando horas Canonicas est accessoria ad Re-
gulam. Ergo non obligat plus quam Regula: Sed Re-
gula aliquorum Ordinum non obligat sub culpa. Ergo*
nece, &c.

Ad hoc N. primam *Min.* Nam dicta consuetudo
non est accessoria, sed potius prævia, preambula,
sua antecedens omnem particularē Regulam per
modum Sacrifici laudis introducta ad Dei gloriam,
& communem bonum, & ornamentum totius Ec-
clesie.

QUÆRO VI. *Equites, Commendatores dicti, v. g.*
*Melitenses, & Teutonici, obligantur ad ho-
ras, alias preces in Regula prescriptas sub mortali?*
Idem quæro de Canonicas secularibus?

LXXX. *Resp.* 1. *Licit dicti Equites, ut potest vota*
solemnia Religionis emitentes sint verò Religiosi, non
tamen tenentur ad horas Canonicas, etiam privatim
recitare.

Ratio: Quia ex vi Professionis non deputantur
ad Chorum, sed tantum ad militiam; Nec Regula eis
hanc obligationem imponit.

Resp. 2. *Ad preces in Regula prescriptas non te-*
nentur sub mortali, omni tamen modo eis consulen-
ti, ne illæ negligantur.

Ratio: Quia Regula id non exprimit, nec uitit
verbis sub mortali obligantibus, sed potius consulti-
vis. Nec illæ preces possunt dici Officium divinum
præceptum Canonicum, sed religiosum consultivum,
ut loquuntur DD.

LXXXI. *Resp.* 3. *Quod concernit Canonicas Se-*
cularares considerandum 1. an inhabitant Collegiū
quod antehac fuerit verum Monasterium Monialium,
gandeantque eum redditibus. Si sit, eo strictror eis
tenet obligatio. Qui enim succedit in locum, succe-

dit in jus, & obligationem. Considerandum 2. vel po-
potes examinanda est Canonissa præmitens, an non sit
communis Consorrorum sui Collegii sensus, quod ho-
ras privatum etiam omittingo peccent mortaliter.
Legi namque, quod in quadam simili Collegio Illustris-
sima Antistita solita fuerit admonere suas subditas,
quod mortaliter peccent Breviarium omittingo. Si ergo
communis ille sensus sit, judicandum est, eas
sub mortaliter teneri.

Resp. 4. *Communitas dictarum Canonissarum ad*
Chorum publicum, ubi est in usu, tenetur sub
mortaliter.

Ratio: Licet enim non sint Religiose, nec, ex-
cepta Antistita, habeant vota, uti nec proprie Be-
neficia, vel Præbendas, habent tamen fundatores redi-
tus Præbendis quodammodo affines. Item tenentur
obligari ex consuetudine. Accedit quod si Chorum
publicum, vel semel omittent, esset magnum scan-
dalum.

Dixi, ubi est in usu; legi, namque, alicubi ab
is nec Sacrum, nec Horas per hebdomadam cantari,
sed tantu diebus Dominicis Missas, Vesperas, ac
minores horas. Sed tunc maturè perpendendum, an
non sit abusus.

Resp. 5. *De mortali obligatione Canonissarum*
*secularium recitandi Breviarium privatum, valde ti-
midè loquuntur Doctores. Neusset in sua Polyantibus*
morali dicit esse probable quod non obligantur ob
*rationem dandam citat pro se *Lettius*, & *Gobat*. Hinc*
*posterior in *Theolog. Exam.* 1. Tract. 5. num. 633. sic*
*discritur: Peccant mortaliter illæ quæcumque culpa cre-
vit, ut aliquo die omittant publicum officium Ca-
nonicum, non tamen delinqunt mortaliter quæ bi-
dū, aut triduo negligunt Chorum, non necessaria ad
illam, aut etiam, quæ uno altero die nec domi-
nici in Choro recitat.*

Ratione dat: Non enim fuit primaria intentio
Fundatorum, aut Fundatricis, vel Ecclesie tamquam ministras
hujus, sed ut Chorum habent, & honestè pieque
educantur. Nihilominus tamen credibile est, eas
delinquere mortaliter, si una integræ hebdomada omittant:
nam tunc videntur repugnare graviter menti
Fundatricis, at non idcirco tenentur ad restitucionem.
Nec enim sunt propriæ beneficiales, eti possit fieri sta-
tutum, ut si per multos dies absint, non sequunt acci-
pient fructus, aut certè is non dentur. Hoc ille.

Ego sanè non tam mulum de benignitate Fun-
datricis præsumo, ne occasionem præbeam negligi-
tare, sed iudico, eam, qua unico etiam die integrum,
vel medium pensem ex negligencia omittent, mor-
taliere peccare: attamen juxta sensum *R. tertia*, resi-
tutionis obligationem ex Fundatorum pietate con-
ducuntur.

Ex dictis colligitur quid sit Canonica, & Cano-
nica Secularis. Est enim Canonica hæc jus quoddam,
qua aliqui Virginis, vel feminæ, ex eo quod assumptio
in Sororem, competunt certi proventus, ac locus
in Choro, & Capitulo. Canonissa dicitur, que facta
hac assumptione vivit juxta aliquot Canones, speciali
veste utitur, & cuidat Abbatissæ, vel Propositæ sub-

dicti.

Resp. 6. *Contra* *Secularis, quia tria Religionis vota*
non facit, sed Canonican regnare, & nubere potest
pro libitu.

QUÆRO VII. *Quæ intentio, & attentio requi-*
ritur ad horas?

LXXXII. *Ante R. Not.* quod licet intentio, & at-
tentio interdum pro eodem sumuntur, propriæ tamen
diferunt. Quia intentio est actus voluntatis, *nimirum*
affactus, volitus, seu propositum aliquid faciendo, v. g.
petendi, attenti, verò est actus intellectus, *nimirum*
considerandi, & advertentia mentis ad Orationem ex-
terioris prolatam, vel ad objectum eius.

Not. 2. ex S. D. supra q. 83, art. 13. in c. quod
attentio ad Orationem vocalem sit triplex. *Una*, qua
attenditur ad verba, ne quis in eis erret. *Secunda*,
qua